

WiderScreen.fi 1/2006

6.6.2006

**Pääosassa musiikki -
elokuvassa No Direction
Home: Bob Dylan****Pietari Hannikainen****Tulostettavat versiot**- [htm](#)- [pdf](#)[\[takaisin\]](#)**Pääosassa musiikki – elokuvassa *No Direction Home: Bob Dylan***

Tarkasteluni kohde ei ole aivan tyypillinen elokuva tutkittavaksi musiikin kannalta. Tämä saattaa vaikuttaa ristiriitaiseltakin, sillä kohteeni on musiikkidokumentti, jonka aiheena on muusikko Bob Dylan ja keskeisessä osassa itse musiikki. Näin ollen musiikki ei jää taustalle, tukemaan ja kuljettamaan varsinaista kerrontaa niin kuin elokuvassa yleensä on. Tässä tapauksessa voidaan olettaa musiikilla olevan poikkeuksellisen keskeinen rooli. Kiinnostukseni kohteena onkin tutkia, millainen osa musiikilla on tällaisessa elokuvassa ja miten se jäsentyy osaksi elokuvaa elokuvamusiikin tutkimuksen valossa.

***No Direction Home: Bob Dylan* -elokuvan suuntaviivat**

Tutkimuskohteenani on Martin Scorsesen ohjaama, vuonna 2005 valmistunut kaksiosainen, yhteensä yli kolmituntinen laajasta, osin ennenjulkaisemattomasta arkistomateriaalista ja haastatteluista laadittu laadukas dokumenttielokuva. Elokuva keskittyy Dylanin uran alkutaipaleeseen amerikkalaisen folk-musiikin kentässä 1960-luvun kuohuvina vuosina. Haastateltavina ovat Dylan itse sekä pitkä rivi Dylanin elämään liittyneitä musiikki- ja kulttuurimaailman vaikuttajia Joan Baezista Allen Ginsbergiin. Dylan itse kertoo avoimen yksityiskohtaisesti taipaleestaan Minnesotan pikkukaupungin oudosta muusikkopojasta New Yorkin Greenwich Villageen, taide- ja kulttuurielämän keskukseen, jossa hänestä kehkeytyi ainutlaatuinen musiikillinen vaikuttaja ja kulttuurielämän vastahakoinen ikoni.

Aloitetaan siis alusta. Elokuva alkaa ja myös loppuu esitykseen kappaleesta *Like A Rolling Stone*. Kyseinen kappale esiintyy myös ajoittain elokuvassa eri versioina. Koska elokuvan nimikin on poimittu samasta kappaleesta, se saa erityisen painoarvon ja nousee ikään kuin musiikilliseksi pääteemaksi. Alkukuvan jälkeen lähdetään kronologiseen kerrontaan, joka alkaa Dylanin lapsuudenkodista, pienessä maalaiskaupungissa. Dylan itse kertoo ja arkistokuvissa saattaa olla sama tai jokin toinen alueen pikkukaupunki. Hassu yksityiskohta

No Direction Home: Bob Dylan

on, että aivan elokuvan alkumetreillä on elokuvan ainut ei-diegeettinen musiikkipätkä, lyhyt kuva kivilouhoksesta, jossa "*kaikki kävivät töissä*". Mustavalkoisen panoroivan kuvan taustalla soi hiljainen haikea melodia, joka antaa vaikutelman, että se pyrkii kuvaamaan paikan ankeutta. Myöhemminkin on toki kohtia, joissa äänen lähde ei näy suoraan kuvassa, mutta tätä poikkeusta lukuunottamatta musiikki liittyy elokuvan kerrontaan niin, että katsoja tietää, kuka musisoi – vähintään tekstityksen perusteella. Tällöin musiikkikappale oikeastaan on pääosassa ja kuva sen tukena tai liittämässä erillisiä musiikkikappaleita yhteen tarinalliseen jatkumoon. Yleensä elokuvissa musiikin ja kuvan roolit menevät juuri päinvastoin (Juva 1995, 208).

Ensimmäinen merkittävä tapahtuma on ullakolta löytynyt gramofoni, johon oli sattunut jäämään folk-levy (jonka katsojatkin saavat kuulla). Levyn kuuleminen herätti nuoressa Bobissa aivan uuden tunteen, kuin hän olisi joku muu. Nuori Bob innostui folkin soundista ja vietti paljon aikaa radion äärellä. Radio-osuudessa käydään läpi tuon ajan radion musiikkimaisemaa taltioitujen esitysten kautta, joiden välissä on kuvia vanhasta radiosta, nuoresta Bobista ja pojasta radiovastaanottimen äärellä. Kuva liittää yhteen musiikkikappaleet ja esittäjät tarinaan. Bob toteaa, ettei esittäjällä ollut niin väliä – tärkeintä oli soundi, josta hän innostui. Soundi on folkmusiikille tyypillisesti lauluvoittoinen, kitaran säestämä yksinkertaisine sävelkuluineen ja tarinallisine lyriikoineen. Usein laulajana on kitaraa soittava mies ja taustalla saattaa olla akustinen tai sähköinen pieni orkesteri.

Nuori muusikonalku ei viihtynyt Michiganin tympeässä musiikillisessa ilmastossa (jota Bobin mukaan edustaa imelä kappale *How Much Is That Doggie In The Window*, suom. *Katsopas vaari tuota hauvaa*) vaan suunnisti koulusta päästyään New Yorkiin ja päätyi Greenwich Villageen mukanaan "*kitara, matkalaukku ja kymmenen taalaa rahaa*". Hän huomasi tullessaan oikeaan paikkaan ja alkoi heti esiintyä alueen soittopaikoissa tutustuen ilmapiiriin ja virtauksiin. Woody Guthrien imitoijana hän sai tunnustusta ja tapasikin esikuvansa, joka oli sairaalassa. Näinä aikoina Dylan löysi oman tyylinsä Greenwich Villagen suotuisassa ilmapiirissä.

Greenwich Villagen ilmapiiri esitellään paitsi lukuisin musiikkitaltioinnein, runoin ja kuvin, myös tuolloin vuoden 1961 tienoilla alueen soittopaikoissa esiintyneiden folk-muusikoiden kertomana. Elementtejä ovat siis ääniraidalla vuorottelevat haastattelut ja musiikki sekä kuvaraidalla haastateltavien kasvokuvat, musiikin esittäjät ja valokuvat kyseiseltä ajalta. Pääosin ääni ja kuva kulkevat käsi kädessä, diegeettisenä sujuvana kerrontana. Jos musiikkia vastaavaa elävää kuvaa ei ole ollut saatavilla, on se kuvitettu esimerkiksi valokuvilla, jotka antavat vaikutelman yhteenkuuluvuudesta. Tässä vaiheessa kertomus Dylanin elämästä – ja hänen musiikkinsa – koskettaa jo laajempia kulttuuris- historiallisia ilmiöitä.

Mielenkiintoinen teema, joka tässä kohdassa tuodaan esille, on musiikin kulttuurillinen

jatkumo. Nykykuulijalle Dylanin musiikki saattaisi näyttäytyä vieläkin ainutlaatuisempaan kuin se onkaan, ellei hän tuntisi sitä kontekstia, niitä musiikillis-kulttuurillisia yhteyksiä, joiden vaikutuspiirissä muusikko Dylan löysi oman tyykinsä. Tässä tuodaan esille Dylanin musiikillisia esikuvia, vaikuttajia ja aikalaisia: Pete Seeger, Odetta, Dave Van Ronk. Jatkumoa kuvataan osuvasti leikkaamalla Woody Guthrien esitys keskeltä poikki ja liittämällä perään Bob esittämässä samaa kappaletta jatkuen siitä, mihin Guthrie on lopettanut. Kuten Dylan itsekin toteaa, hän ei mielestään ollut keksinyt mitään uutta, vaan toimi musiikillisesti folkin annetuissa puitteissa. Tämän jakson musiikkiesitykset ovat aiempaa moninaisempia – kulttuurinen moninaisuus ja henkinen vapautuneisuus kuvastuu musiikissa.

Seuraava teema on tuon ajan poliittinen liikehdintä. Löydettyään oman tyykinsä Dylan nostettiin ehkä tahtomattaankin yhteiskunnallisen muutosliikkeen esimerkiksi ja keulahahmoksi, jonka kantaaottavat laulut osuivat ajan hermolle. Yhtäkkiä Dylan oli levyttämässä suurelle levymerkille ja oli suurten festivaalien ja muutosliikkeen tapahtumien haluttu esiintyjä ja innoittaja, joka herätti nerokkailla sanoituksillaan toivoa ja uskoa ihmisissä. Hänet nähtiin Guthrien ja Seegerin työn jatkajana musiikillisen muutosliikkeen soihdunkantajana. Suosiosta kertoo myös hänen lauluistaan tehdyt levytykset ja "easy tune"-versiot, joita kuullaan useita.

Kerronnan kronologiaa rikkovat säännöllisesti tarinan sivujuonteena kulkevat jaksot Dylanin englannin kiertueelta vuodelta 1966. Niissä ennakoidaan kytevää konfliktia, johon tullaan päätymään myöhemmin. Yleisön buuaukset ja muut tyytymättömyyden ilmaukset värittävät kiertuetta.

Toisen osan alussa Dylan ja Joan Baez esiintyvät yhdessä Martin Luther Kingin pidettyä kuuluisan puheensa Licolnin muistomerkillä. Seuraavaksi Dylanin kappaletta *Hard Rain's A-Gonna Fall* kuvittaa filmi presidentti Kennedyn murhasta. Tämä luo tunnelman Dylanin musiikin yhteiskunnallisesta vaikutuksesta. Pian päästään kuitenkin luomaan konfliktia, kun Dylan jättää ajankohtaisista aiheista kirjoittamisen ja siirtyy abstraktimmille alueille teksteissään. Tämä oli pettymys monille, jotka odottivat Dylanista yhteiskunnallisen muutosliikkeen esikuvaa ja nuorison omatuntoa. Dylan ei tuntunut haluavan olla se, jonka puoleen käännytään, eikä hän ollut varsinaisesti kiinnostunut vaikuttamaan asioihin. Omasta mielestään hänen täytyi mennä muusikkona eteenpäin. Dylanin ja enkelimäisen Baezin suhde on sivujuonne, joka jää dokumentissa arvoitukseksi.

Välähdyksenä esitetään Dylanin Allen Ginsbergin kanssa tekemä "musiikkivideo" *Subterranean Homesick Bluesiin*. Siinä Dylan seisoo kolmessa paikassa kädessään nivaska papereita, joihin on kirjoitettu laulun sanoja. Dylan yrittää selata pinoa nopeasti etenevän laulun tahdissa heitellen papereita maahan sitä mukaan. Lopputulos on kuin taiteellinen folk-karaoke!

Seuraavassa episodissa Bob Dylan menee musiikillisesti eteenpäin; mies, joka on tähän asti esiintynyt pääosin yksin kitaransa ja huuliharppunsa kanssa, kokoaa studioon bändin, jonka kanssa äänitetään nimikkokappaleen *Like A Rolling Stone* sisältävä levy. Nauhoituksista on valokuvia ja mukanaolleiden haastatteluja. Kappaleen teksti oli alun perin osa laajempaa tekstiä ja siihen kuului yli 50 säkeistöä. Bob oli erään haastateltavan kertoman mukaan ilmiselvästi pyhän hengen täyttämä ja teki mitä halusi. Monet kappaleet otettiin kerralla "purkkiin".

Elokuvan kerronnallinen jännite alkaa tiivistymään Newportin folkfestivaaleilla heinäkuussa 1965. Pääesiintyjä Dylan esiintyy sähkövahvistimin varustetun taustabändin kanssa. Folk-väki piti rockiin siirtymistä halpamaisena mökänä. Pete Seegerin huhuttiin yrittäneen katkoa kaapeleita ja monet olivat pettyneitä. Dylan ei halunnut tinkiä tyylistä ja toisaalta hänen levynsä olivat listojen kärjessä. Mukaan mahtui kuitenkin paljon pettyneitä, jotka olisivat halunneet vanhan tutun Dylanin. Dylan päätti, että tästedes soitettaisiin puolet konsertista vanhaan tyyliin akustisesti ja toinen puolisko yhtyeen kera. Toisen puoliskon vastaanotto oli jopa vihamielinen. Häntä kutsuttiin jopa folkin petturiksi.

Samalla Dylan alkoi silminnähden tympääntyä lehdistön kysymyksiin ja huomioon. Mitä innokkaammin toimittajat utelivat Dylanilta vastauksia oleellisiin ja epäoleellisiin kysymyksiin, sitä haluttomammaksi hän tuli vastaamaan mihinkään. Hänestä haettiin "nuorison omatuntoa" ja vastauksia yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tähän Dylan ei omien sanojensa mukaan kyennyt samaistumaan. Buuaukset säestivät konsertteja ja Dylan alkoi kyllästyä tähdenä olemiseen. Merkit enteivät vetäytymistä, mikä tapahtuikin. Hän keskeytti Euroopan kiertueen ja palasi kotiin, jossa joutui vielä moottoripyöräonnettomuuteen.

Onnettomuus uutisen jälkeen käytetään ensimmäisen kerran tehokeinona pysäyttävää hiljaisuutta. Kuvaraidalla on ihmisiä sateisella kadulla. Vaikka otos ei ole kovin pitkä, niin kaiken musiikillisen runsauden jälkeen ääniraidan hiljaisuus todella luo tunteen tyhjyydestä, johon onnettomuuden jälkeen Dylan ehkä jäi. Siitä ei kerrota muuta kuin, että tämän jälkeen Dylan ei palannut esiintymislavoille kahdeksaan vuoteen. Loppuun kajahtaa vielä soimaan elokuvan "tunnusmusiikki", *Like A Rolling Stone*.

Elokuvan musiikin päämäärä

No Direction Home: Bob Dylan -elokuvassa musiikki on keskeisessä osassa. Reilun kolmen tunnin aikana kuulemme yli 130 kappaletta, joista monista myös näemme esityksen tai ainakin kuvia esityksestä. Joitain soitetaan musiikkiin kuulumattoman kuvamateriaalin kanssa, mutta

No Direction Home: Bob Dylan

No Direction Home: Bob Dylan

silloinkin esittäjä kerrotaan tekstillä. Keskeisessä osassa on Bob Dylanin musiikki, jota kuulemme hänen itsensä esittämänä yli 70 kappaletta ja muiden esittämänä vielä 10. Näin merkittävään osaan musiikki pääsee harvoin fiktioelokuvassa tai dokumenteissakaan. Huomionarvoista on se, että tässä tapauksessa musiikkia ei ole sävelletty elokuvaa varten, vaan aivan muissa yhteyksissä. Yhdistävänä tekijänä on vain Amerikka ja 1950–60-luvut. Niinpä sitä ei voi erillisinä kappaleina tarkastella elokuvamusiikkina. Kuitenkin kokonaisuutena, joka on punottu osaksi elokuvaa, erilliset kappaleet muodostavat kokonaisuuden, elokuvan musiikin. Millainen on tämän elokuvan musiikki ja miten se toimii suhteessa kokonaisuuteen?

Elokuvamusiikin tutkija Anu Juva (1995, 207) kirjoittaa, että elokuvamusiikki on tarkoitettu kuunneltavaksi vain alkuperäisessä yhteydessään, osana elokuvaa. Hänen tekemissään elokuvasäveltäjien haastatteluissa kävi ilmi, että elokuvan musiikin täytyy olla tarpeeksi "ohutta", jottei se syö kuvaa liiaksi. Valmiiden vahvojen kappaleiden käyttö asettaa siis kuvalle erityiset haasteet, että se pitää pintansa, siis ettei kokonaisuus hajoa liiaksi. Dylan-elokuvassa musiikki on ja saa olla pääosassa. Se on punottu yhteen historiallisen kehyskertomuksen jatkumon nyöreihin, palaset punoutuvat hyvin toimivaksi kokonaisuudeksi. Yhteen sitovaa vaikutusta lisää vielä se, että elokuva itsessään kertoo tuon musiikin synnystä. Se antaa taustat, puitteet ja kasvot musiikille. Näin musiikkikappale ei jää erilliseksi ilmiöksi, vaan jäsentyy tutuksi tulleeeseen tekijäänsä ja laajempaan kulttuuriseen kenttään. Tässä tapauksessa kuulija pääsee lähemmäksi Bob Dylanin suosikkikappaleiden syntyprosessia, 60-luvun amerikkalaista folk-kulttuuria, Woody Guthrien ja muiden edeltäjien luomaa perustaa ja ajan kuohuvaa poliittista ilmapiiriä. Elokuvaa kertoo, millaisin motiivein, kriteerein ja taloudellisin edellytyksin se on tehty. Musiikki pääsee koko syvyydessään oikeuksiinsa. Kun musiikista puhutaan joskus "taustamusiikkina", ehkä tässä tapauksessa voitaisiin puhua "taustakuvasta", joka punoo pääosassa esiintyvän musiikin yhteen ja antaa sille syvyyttä.

Elokuvamusiikki voi olla diegeettistä tai ei-diegeettistä, eli sillä on joko lähteensä kuvassa tai sitten ei ole (Juva 1995, 209). Tässä tapauksessa en näe jaottelulla olevan kovin suurta käytännöllistä arvoa, sillä oikeastaan yhtä poikkeusta lukuun ottamatta elokuvassa on pyrkimys kertoa, kuka musiikin esittää, mistä se on peräisin. Jos kuva-aineistoa, "todistusaineistoa" on löytynyt, sitä on varmasti käytetty. Musiikin voimakkuuden vaihtelua esiintyy vain silloin kun sitä hiljennetään puheen kuulemiseksi.

Musiikin käyttötapoja elokuvassa ovat Juvan (1995, 212–213) mukaan parafraasi, polarointi ja kontrapunkti. *No Direction Home: Bob Dylan* -elokuvaa hallitsee parafraasi: elokuvassa kuva ja musiikki myötäilevät tarkoituksella toisiaan. Jos ajoittain musiikin ja kuvan välillä ilmenee polaarisuutta, jännitettä, en pidä sitä erityisenä tehokeinona. Keskeiset jännitteet ilmenevät Dylanin lyriikoissa, persoonassa ja suhteessa yleisöön ja muihin ihmisiin. Välillä se saa välttämättäkin aikaan tahattomiakin kontrapunktinomaisia erkanemisia, jotka kuitenkin

tekevät kuvasta inhimillisen.

Entä miten musiikki muuttuu elokuvan myötä? Musiikki on kuva myös Dylanista muusikkona. Musiikin perusteella jaan Dylanin musiikillisen kehityksen elokuvassa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä hän etsii omaa tyyliään, lainailee ja imee vaikutteita ympäristöstään, jolloin elokuvassa soi musiikkia kymmeniltä eri esiintyjiltä. Toisessa vaiheessa Dylan on löytänyt oman tyyliinsä ja on suvereeni toinen toistaan nerokkaampia folkralleja suoltava sampo. Inspiraatiota muualta ei enää tarvita. Tähän kuuluvat nautittavat festivaali- ja konserttiesiintymiset. Tällöin erityisesti Dylanin musiikki vaikuttaa keskustelelevan vahvasti ympäröivän yhteiskunnallisen todellisuuden kanssa. Kolmannessa vaiheessa Dylan haluaa mennä musiikillisesti eteenpäin. Mukaan tulee orkesteri, jonka mukaantulo muuttaa Dylanin musiikin luonnetta merkittävästi. Se luo myös elokuvaan erään keskeisen jännitteen. Musiikki keskustelee yhä laajojen ihmisjoukkojen kanssa koskettaen heidän todellisuuttaan. Kuitenkin monet kokivat tämän muutoksen negatiivisena. Toisaalta kolmannen vaiheen ydinkappale *Like A Rolling Stone* kuultiin heti elokuvan alussa, ja ajoittain elokuvan kestäessä. Näin se luo musiikillisesti sulkeutuvan ympyrän.

Lopuksi

Elokuvassa esiintyvä musiikki on tavanomaisesta filmimusiikista poikkeavaa monella tavalla. Siinä on vahva painotus lyriikkaan ja runouteen. Laulujen runot ottavat vahvasti kantaa todellisuuteen ja siksi ovat merkittävässä osassa myös luomassa elokuvan tarinallisuutta. Moniselitteiset tekstit jättävät tilaa kuuntelijan oivalluksille ja omille tulkinnoille instrumenttien ja kuvan lähinnä tukiessa ja rytmittäessä lyyristä kerrontaa. Millaisen tarinan nämä lyriikat yhdessä kertovat on aivan oma lukunsa. Elokuvan keskeiseksi kappaleeksi on nostettu *Like A Rolling Stone* -kappale. Mikä siinä on erityistä ja miten se rakentaa elokuvan kerrontaa, juonta, teemoja, tunnelmia?

Kappale on kevyt, sähköisen orkesterin soittama rock-kappale. Sen kertosäe on tarttuva, yksinkertainen melodia. Musiikillisesti siinä tuntuu olevan kaikki kohdallaan ja se luo kohottavan, kantavan tunteen. Kappaleesta erityisen tekevät sanat. Kuten Dylan itse sanoo: "*en ole kuullut sellaista kappaletta koskaan aiemmin.*" Sanat kertovat naisesta, joka on menettänyt petoksessa omaisuutensa ja joutuu totuttelemaan elämiseen omillaan, "*kohtaamaan oikean elämän*". Pieni ivan poikanen voi tulla mieleen, kun Dylan kertosäkeessä kysyy: "*Miltäs nyt tuntuu olla ihan omillaan, 'like a rolling stone'?*" Kuitenkaan päällimmäiseksi tunteeksi ei jää iva, vaan enemmänkin muistutus siitä, että kannattaa pitää jalat maassa, eikä halveksia ketään, koska itse voi kohta olla samassa tilanteessa. Tämä tuntuu olevan myös Dylanin elämänfilosofia – onhan hän käynyt läpi vaiheen, jossa on ollut kuin

No Direction Home: Bob Dylan

vierivä kivi, vieraana ilman kotia tai suuntaa kotiin. Kodittomuus nousee esille Dylanin puheissa useamminkin. Omien sanojensa mukaan hän on "matkalla kotiin". Näin elokuvan päähenkilö, kappaleen esittäjä ja säveltäjä tulee yhteen kappaleen aiheen kanssa. Vaikuttaa siltä, että tähän ohjaaja on pyrkinytkin. Musiikilla on keveä vire, mutta kuitenkin sanoissa ilmenee koettua kipua ja tuskaa, todellisuuden kohtaamiseen liittyvää vaikeutta, joka kuitenkin on kaikkien yhteinen.

Kappale poikkeaa myös elokuvan muista kappaleista. Jo tyylillisesti se on enemmän rockia kuin pääosin folkahtava materiaali. Tähän sisältyy yksi elokuvassa ilmenevä perusjännite. Lisäksi se on vähemmän suoranaisesti kantaaottava kuin Dylanin aiemman kauden tuotanto tai monet muut elokuvassa esiintyvät kappaleet. Vaikka kappale ilmestyttyään tulkittiin folk-piireissä negatiivisena sanomaltaan, sen voi tulkita toisinkin. Siinä ilmenee Dylanin sanoitusten monimerkityksellisyys, jota hän usein painotti: kappaleet eivät yritä vaikuttaa, vaan kertovat inhimillisistä kokemuksista yleisemmin. Jokainen voi tulkita ne omalla tavallaan. Elokuva jättää mielestäni Dylanin kappaleiden tavoin kohteensa avoimeksi. Se ei yritä selitellä, antaa vain kuvia ja ääniä pyrkimättä vangitsemaan sitä.

Minulle keskeiseksi jäi oivallus, että tutkimassani elokuvassa musiikki on keskeisessä osassa, jonka elokuva tekee ymmärrettäväksi ja liittää laajempiin yhteyksiinsä tuoden esille koko musiikkiin liittyvän ilmiökentän erään aikamme merkittävän muusikon, Bob Dylanin kautta. Käytetyt keinot ovat historiallinen tarina, haastattelut ja arkistomateriaali – konsertit, tv-esiintymiset, kiertuetaltioinnit, levytykset ja niin edelleen. Tällöin musiikin voi tulkita olevan poikkeuksellisen keskeisellä sijalla elokuvassa: kuvamateriaali rakentuu sen ympärille, ollen kuitenkin erottamaton osa kokonaisuutta. Elokuva antaa syvyyttä ja ulottuvuutta musiikille liittäessään sen historialliseen viitekehykseen ja musiikillisiin yhteyksiinsä. Silti elokuva rakentuu musiikin ympärille ja sen ehdoilla. Aikansa tuotoksena musiikki puhuttelee elokuvankin kautta kuulijaa ja katsojaa suoraan ja välittömästi, niin kuin silloin kun se on soitettu ensimmäisen kerran.

Pietari Hannikainen

[WiderScreen.fi 1/2006](http://www.widerscreen.fi/2006/1/paaosassa_musiikki_elokuvassa_no_direction_home.htm)

Lähteet

Aineisto

No Direction Home: Bob Dylan. Ohj. Martin Scorsese. Tuot. Box TV, BBC, PBS, Spitfire Pictures *et al.* Yhdysvallat 2005.

Kirjallisuus

Juva, Anu (1995), *Valkokangas soi! Kirja elokuvamusiikista*. Helsinki: Kirjastopalvelu.

© **WiderScreen.fi** 6.6.2006

ISSN 1795-6161

wider
screen

arkisto

toimitus

palaute

